

Deel 14

KWESTIE VAN LEZEN

Creatief schrijven en lezen combineren
op de middelbare school

Achtergronden en praktische tips voor docenten

lezen

STICHTING LEZEN

Creatief schrijven: een andere weg naar het lezershart

Het is niet altijd makkelijk om leerlingen aan het lezen te krijgen. Veruit de meeste basisschoolleerlingen duiken nog graag in een boek, maar onder middelbare scholieren is lezen beduidend minder populair.

Hoe valt het tij te keren? In andere publicaties noemden wij, onder meer, het belang van een breed boekenaanbod, van een goede aansluiting tussen leerling en boek, en van boekgesprekken. Deze manieren liggen voor de hand, maar heeft u ook al eens gedacht aan creatief schrijven?

Schrijven heeft een opvallend goed imago onder jongeren. Relatief veel jongeren schrijven al uit zichzelf. En aangezien creatief schrijven een natuurlijke koppeling heeft met lezen (al is het maar van het eigen werk), kan aandacht op school voor creatief schrijven een weg zijn naar het lezershart van de tiener. Dit is vooral het geval als lezen en schrijven samen onderwezen worden.

De aanpak van creatief schrijven op school kan vragen oproepen. Hoe zorgt u ervoor dat de opdracht aanslaat en dat leerlingen er daadwerkelijk iets van leren? Deze brochure biedt antwoorden en tips om te beginnen, en nieuwe inzichten voor docenten die al met hun leerlingen schrijven.

Waarom creatief schrijven?

Wie creatief schrijft, maakt persoonlijke of fantasievolle teksten; op speelse wijze, maar met aandacht voor de vorm (Janssen & Van den Bergh, 2010). Wie creatief schrijft, structureert gedachten, tracht zichzelf uit te drukken, en zet de verbeelding aan het werk. Veel schrijfdocenten zijn enthousiast over creatief schrijven; het zou het taalgevoel van leerlingen, hun tekstbegrip, leesplezier en zelfvertrouwen vergroten (bijv. Austen, 2005).

Hoewel het onderzoek naar het effect van creatief schrijven op lezen schaars is, laat het wel zien dat creatief schrijven de betrokkenheid van leerlingen bij het lezen van literaire teksten vergroot (bijv. Denner, Pickards, & Albanese, 2003; Janssen & Braaksma, 2016). Schrijfopdrachten in het algemeen helpen leerlingen teksten beter te begrijpen, vooral als de docent heldere instructies geeft over de opdracht en als leerlingen gestimuleerd worden na te denken over wat ze schrijven (Graham & Hebert, 2010). Dit geldt voor essays, voor creatieve verwerkingsopdrachten (zie bijv. Ritchie, Tomas, & Tones, 2011), maar ook voor persoonlijke schrijfopdrachten, bijvoorbeeld het bijhouden van een dagboek over wat je wel en niet begrijpt (Bangert-Drowns, Hurley, & Wilkinson, 2004).

Schrijven over persoonlijke gebeurtenissen heeft bovendien een positief effect op het fysieke en mentale welzijn van jongeren (Travagin, Margola & Revenson, 2015). Het gunstige effect van expressief schrijven is vooral te zien bij jongeren met emotionele problemen. Zij kunnen door het persoonlijke schrijven betere schoolprestaties behalen (Travagin e.a., 2015).

Waarom lezen en schrijven samen onderwijzen?

De meest effectieve – en waarschijnlijk ook de leukste – manier om creatief schrijven te onderwijzen, is in combinatie met lezen: geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs. De praktijkervaringen hiermee zijn zeer goed (Van der Leeuw e.a., 2017). Docenten merken dat lezen en schrijven elkaar versterken, waardoor beide activiteiten gemakkelijker worden. Door lezen en schrijven samen te onderwijzen, kunnen de taalvaardigheid en geletterdheid van jongeren groeien. Hiermee worden meerdere kerndoelen van het vak Nederlands bediend: je schriftelijk begrijpelijk uitdrukken (kerndoel 1), strategieën gebruiken om je woordenschat te vergroten (kerndoel 3), verhalen lezen die je belevingswereld uitbreiden (kerndoel 8), en reflecteren op taalactiviteiten (kerndoel 10). Bijkomend voordeel van het combineren van lezen en schrijven in de taallessen: het kost relatief minder tijd om verschillende vaardigheden aan bod te laten komen.

TIP:

Laat leerlingen elkaars teksten beoordelen. Dit scheelt niet alleen tijd, leerlingen leren hierdoor ook om te reflecteren op hun eigen schrijfvaardigheid.

Creatief schrijven is bovendien een manier om literatuur interessanter te maken voor jongeren. Terwijl uit cijfers van het Sociaal en Cultureel Planbureau blijkt dat 13- tot 19-jarigen aanzienlijk minder lezen dan andere leeftijdsgroepen (Wennekers, De Haan, & Huysmans, 2016), denkt dezelfde leeftijdsgroep juist behoorlijk positief over schrijven (Rebel & De Rooij, 2008). Van de 12- tot 18-jarigen doet volgens de meest conservatieve schatting ruim 13% aan creatief schrijven in de vrije tijd; dat is het dubbele van het landelijk gemiddelde (Lahaut & Ijdens, 2016). Uit een onderzoek onder een jeugdpanel bleek dat maar liefst de helft van de jongeren weleens een tekst zoals een verhaal, gedicht, blog of songtekst schreef in de vrije tijd (Rebel & De Rooij, 2008). Schrijvende jongeren worden bovendien door andere jongeren interessant gevonden (ibid.).

TIP:

Sluit met schrijfopdrachten aan bij favoriete genres van jongeren (korte verhalen, songteksten en blogs) en bij thema's die jongeren interessant vinden (Rebel & De Rooij, 2008). Als jongeren eenmaal met schrijven zijn begonnen, kunnen ze gaandeweg hun horizon verbreden.

Handige stappen voor geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs

Creatief schrijfonderwijs kunt u op de volgende wijze structureren (zie Van Silfhout, 2016):

1. *Oriëntatie* met de klas op het onderwerp. Logische manieren om dit aan te pakken zijn via een klassengesprek waarin ervaringen uitgewisseld worden of via een (eigen) anekdote.
2. Neem samen met de klas een voorbeeldtekst onder de loep: wat heeft de schrijver hierin gedaan en vindt de klas dit effectief? Maak een gezamenlijke *tekstanalyse*. Leerlingen weten hierdoor wat van hen verwacht wordt als ze zelf gaan schrijven, en ze oefenen hun leesvaardigheid.
3. Geef duidelijke instructies en laat de leerlingen zelf een korte *tekst schrijven*. Dit kan alleen of in kleine groepjes, maar zorg hoe dan ook dat er begeleiding is. Spelling en grammatica doen er in eerste instantie niet toe.
4. Laat de leerlingen elkaars teksten *evalueren*: wat is er goed aan deze tekst, wat kan er beter? Leerlingen kunnen ook opmerkingen over spelling maken, zolang dit niet overheerst. Het belangrijkste is dat zij begrijpen wat de ander bedoelt. Een korte uitleg over hoe je opbouwende kritiek kunt geven is hierbij wel aan te raden.
5. Geef leerlingen de kans hun tekst te *herschrijven* aan de hand van het commentaar.

Als de tekst klaar is, kan deze openbaar gemaakt worden, bijvoorbeeld door alle teksten te bundelen in een zelf geprint boekje. Een andere optie om leerlingen trots te laten zijn op hun teksten, is door ze hun teksten aan elkaar te laten (voor)lezen.

TIP:

Zet leerlingen niet voor het blok; laat voorlezen gebeuren op basis van vrijwilligheid. Groepswerk kan verlegenheid tegengaan.

Een veilige sfeer

Duidelijke instructies en een logische opbouw van de les zijn belangrijke voorwaarden om leerlingen aan het schrijven te krijgen. Maar om het echt plezierig te maken, is het van belang dat er in de klas een veilige sfeer heerst. Door leeractiviteiten in kleine groepjes te organiseren, kan het gevoel van veiligheid vergroot worden. Wanneer de docent hierbij op de achtergrond blijft, ervaren leerlingen meer vrijheid om te zeggen wat ze denken, zonder het gevoel te hebben daarop beoordeeld te worden (Malo-Juvera, 2014). Wat ook kan helpen is om van individueel niveau naar klassenniveau te werken: een leerling kan eerst een persoonlijke ervaring opschrijven, die vervolgens gebruiken voor een gezamenlijk verhaal in een klein groepje, om ten slotte het gezamenlijke verhaal te delen met de hele klas.

TIP:

Denk ook aan creatieve verwerkingsopdrachten van boeken die leerlingen voor de lijst lezen, bijvoorbeeld een filmscript maken, of dialogen tussen personages schrijven.

Methoden en projecten ter inspiratie

Veel lesboeken geven voorbeelden van creatieve schrijfopdrachten, maar die zijn niet altijd even uitgebreid of helder. Voor wie meer wil, zijn dit enkele voorbeelden van methoden en projecten (voor een langere lijst, zie het Stichting Lezen-rapport *Zo fijn dat het niet fout kan zijn*, 2017):

- *Angstzweet*: lessenreeks voor het vmbo, ontwikkeld door docent Caroline Wisse-Weldam, in samenwerking met SLO.

Leerlingen schrijven spannende verhalen op basis van eigen angstervaringen en van een gezamenlijke analyse van spannende elementen in jeugdthrillers (zie Van Silfhout, 2016).

- *BruutTAAL*: online lesmethode Nederlands (van vmbo-t/m gymnasium) zonder lesboek. Gericht op sociale interactie tussen de leerlingen en met de docent (zie: www.bruuttaal.nl).
- *Daedalus en Icarus*: lessenreeks voor het gymnasium, ontwikkeld door Joyce Bunt, in samenwerking met SLO (zie: Bunt & Ravesloot, 2016).
- *Huis van Gedichten*: ontwerpt lessen en geeft poëziewerkshops voor verschillende schoolniveaus (zie: www.huisvangedichten.nl).
- *PLOT26*: complete online lesmethode Nederlands (vmbo, havo en vwo). Via vier verhalen per leerjaar oefenen leerlingen taalvaardigheid (zie: www.plot26.nl).

Meer informatie?

Meer informatie over creatief schrijfonderwijs en de effecten van schrijven op lezen is te vinden in ons rapport *Zo fijn dat het niet fout kan zijn* (2017), te downloaden op www.lezen.nl.

Austen, V. J. (2005). The value of creative writing assignments in English literature courses. *International Journal for the Practice and Theory of Creative Writing*, 2(2), 138-150.

Bangert-Drowns, R. L., Hurley, M. M., & Wilkinson, B. (2004). The effects of school-based writing-to-learn interventions on academic achievement: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 74, 29-58.9.

Bunt, J., & Ravesloot, C. (2016). Ze voelt zich als een vlieg. Geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs. *Levende Talen Magazine*, 103(1), 4-9.

Denner, P. R., Pickards, J. P., & Albanese, A. J. (2003). The effect of story impressions preview on learning from narrative text. *The Journal of Experimental Education*, 71(4), 313-332.

Graham, S., & Hebert, M. A. (2010). *Writing to read: Evidence for how writing can improve reading* (A Carnegie Corporation Time to Act Report). Washington DC: Alliance for Excellent Education.

Janssen, J., & Van den Bergh, H. (2010). Het effect van creatief schrijven op het lezen van korte verhalen. *Levende Talen Tijdschrift*, 11(1), 3-15.

Janssen, T., & Braaksma, M. A. H. (2016). Effects of creative writing on adolescent students' literary response. In M. Burke, O. Fialho, & S. Zyngier (red.), *Scientific Approaches to Literature in Learning Environments* (pp. 193-212). Amsterdam: John Benjamins.

Lahaut, D., & Ijdens, T. (2016). Amateurschrijvers nader beschreven. *Boekman Extra*, 5, 3-9.

Leeuw, B. van der, Meestringa, T., Van Silfhout, G., & Smit, J. (2017). Trendanalyse Nederlands (tweede editie, 1 oktober 2016). Enschede: Stichting Leerplanontwikkeling (SLO).

Malo-Juvera, V. (2014). Speak: The effect of literary instruction on adolescents' rape myth acceptance. *Research in the Teaching of English*, 48(4), 407.

Rebel, S., & De Rooij, S. (2008). *Jongeren schrijven: creatief schrijven tussen 12 en 18 jaar: onderzoeksverslag Jeugdraadpanel*. Utrecht: Nationale Jeugdraad.

Ritchie, S. M., Tomas, L., & Tones, M. (2011). Writing stories to enhance scientific literacy. *International Journal of Science Education*, 33(5), 685-707.

Silfhout, G. van (2016). "Ik ren harder en probeer de persoon af te schudden." Een lessenserie geïntegreerd literatuur-, lees- en schrijfonderwijs. *Van 12 tot 18*, 1, 12-14.

Travagin, G., Margola, D., & Revenson, T. A. (2015). How effective are expressive writing interventions for adolescents? A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 36, 42-55.

Wennekers, A. M., De Haan, J., & Huysmans, F. (2016). Media: *Tijd in kaart*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

Colofon

Tekst: Stichting Lezen

Eindredactie: Stichting Lezen

Foto's: Shutterstock

Vormgeving: Eindeloos, Den Haag

Drukwerk: Edauw en Johannissen Drukkerij

Uitgave van Stichting Lezen, 2017

Stichting Lezen
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam
T 020 6230566
www.lezen.nl

Lezen

STICHTING LEZEN